

Roofvogels in het Leenderbos, een Natura 2000 gebied van Staatsbosbeheer

Broedvogels en niet-broedvogels in 2019.

Rapportage voor Staatsbosbeheer regio Peel en Kempen.

Fotografie kافت: Jacques van Kessel.

Fotografie binnenwerk: Toon van Kessel, Wim Deeben, Eric Wintermans, Maarten Jan van den Braak, Robert Kastelijn, Frits van Hout, Jules Andela, Jacques van Kessel.

Sperwer man.

Foto: Jacques van Kessel.

Alle rechten zijn voorbehouden. Niets uit dit rapport mag worden vermenigvuldigd d.m.v. druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming, noch mag het zonder schriftelijke toestemming worden gebruikt voor commerciële toepassingen en/of voor enig ander werk dan waarvoor het is vervaardigd.

INHOUD

1. Inleiding	3
Dankwoord	4
2. Werkwijze	5
3. Resultaten	10
Wespendief	11
Zwarte wouw	19
Rode wouw	22
Zeearend	24
Bruine kiekendief	26
Grauwe kiekendief	27
Blauwe kiekendief	28
Havik	30
Sperwer	36
Buizerd	39
Visarend	44
Torenvalk	45
Boomvalk	50
Smelleken	55
Slechtvalk	56
4. Literatuur	59
Bijlage 1. Informatie roofvogelonderzoek	62

1. Inleiding.

In dit rapport worden de resultaten van het roofvogelonderzoek naar broedvogels en niet-broedvogels in het Leenderbos in 2019 weergegeven. Een roofvogelonderzoek betekent extra veldwerk omdat tellingen voor roofvogels doorlopen tot 10 augustus ongeveer vanwege wespindief en boomvalk. Daarnaast kan in juli en augustus ook nog worden uitgekeken naar uitgevlogen roofvogels.

Op een aantal plaatsen in dit prachtige Leenderbos zijn meerdere bospercelen gekapt, dit zal de komende periode nog doorgaan omdat aan de rand meer open zones zullen worden gemaakt door Staatsbosbeheer. In 2019 zijn al heel veel nieuwe bomen aangeplant, dit zal in 2020 worden voortgezet. Er zullen veel verschillende loofhoutsoorten worden aangeplant, waaronder besdragende struiken. Vanwege de grote veranderingen in het landschap is het zinvol om de roofvogels in en rond het Leenderbos een aantal jaren te volgen.

Het Leenderbos ligt ten zuiden van Valkenswaard en heeft de status Natura 2000 gebied vanwege belangrijke natuurwaarden. Het onderzoek is uitgevoerd in overleg met, en met toestemming van Staatsbosbeheer regio Peel en Kempen. Ook is het zuidelijke deel van landgoed Valkenhorst in het onderzoek meegenomen.

Dit roofvogelonderzoek in 2019 is een derde onderzoek in en rond het Leenderbos inclusief Soerendonks Goor, Patersgronden en Groote Heide. Bij dit onderzoek gaat het vooral om het vaststellen van roofvogel-territoria aan de hand van waarnemingen volgens de SOVON criteria. Het is de bedoeling om de roofvogels in het Leenderbos minstens vijf jaar te blijven volgen.

Dankwoord.

Dank aan Wim Deeben, Toos Deeben, Bep Janssen, Wilma Meurs, Ellen van Beek, Saskia Verberne, Wil de Veer, Jules Andela en Eric Wintermans voor medewerking aan het veldwerk. Verder dank aan Martin Pennings voor het beschikbaar stellen van zijn broedvogelinventarisatie gegevens van Molenheide, Zwartbroek en Galberg 2019.

Ook dank aan de fotografen: Wim Deeben, Toon van Kessel, Eric Wintermans, Robert Kastelijn, Frits van Hout, Jules Andela en Maarten-Jan van den Braak voor het beschikbaar stellen van de mooie foto's.

Dank aan alle medewerkers van de Wespandief simultaantellingen 2019: Jac Seijkens, Maarten-Jan van den Braak, Gerrit Klitsie, Majo Klitsie, Anni Janssen, Wout van den Nieuwenhuijzen, Noud van den Nieuwenhuijzen, Martha van den Nieuwenhuijzen, Jan Brom, Paula Brom, Jack de Leijer, Lizet de Leijer, Esther van Daal, Piet Bolt, Harrie van der Leij, Albert Sprengers, Geert Jan van Ek, Paul Timmermans, Gerben Helmes, Wim Deeben, Toos Deeben, Hans van Nunen, Hans Reijnders, Fred Emmerik, Eric Wintermans, Lambert Prüst, Adri Staals, Tom, Erik van Asten, Gerard Lijten, Heine van Maar, Ans de Zeeuw, Corien van den Heuvel Ton Verwegen, Fred de Blom, Tonnie van Vleuten, Bep Janssen, Wilma Meurs, Ellen van Beek, Annemieke van Dijk, Trineke Hofstra, Annie van der Eijnden, Connie Neutkens, H  l  ne Ottenheim, Toon van Kessel en Wim Jacobs.

Dank aan Jap Smits (boswachter ecologie - Staatsbosbeheer regio Peel en Kempen), Ian Deeben (boswachter ecologie - Staatsbosbeheer regio Peel en Kempen), Jos Kerssemakers (boswachter beheer regio Peel en Kempen) en Erik Schram (boswachter voorlichting - Staatsbosbeheer regio Peel en Kempen) voor de prettige samenwerking.

Tenslotte dank aan de waarnemers die waarnemingen hebben ingestuurd via de site Waarneming.nl: Rob Aarts, Jan Bontebal, Ruud Bouman, Maarten-Jan van den Braak, Esther van Daal, Heide van Daal, Martijn Damen, Dirk Eijkemans, Benny Endevoets, Minne Feenstra, Klaas Heeres, Rik Hendrix, Robbert van Hiele, C.v.d.Hoven, R.v.d.Hoven, Gaby Janssen, Tina Leguijt, Harrie van der Leij, Rene Meex, Fabian Meijer, Connie Neutkens, Hans van Nunen, Martin Pennings, Wil Quaedackers, Jeroen Stevens, Jac Sijkens, C.H.J. van de Ven, Saskia Verberne, Roel Verbraak, Anton Vink en Roel Winters.

2. Werkwijze.

In de periode 1 januari 2018 t/m 1 december 2019 is in het onderzoeksgebied regelmatig naar roofvogels gekeken. In deze periode is niet naar nesten gezocht. Het werkgebied is aan de oostzijde iets uitgebreid, met percelen langs de Strijper Aa. Het veldwerk is met de fiets uitgevoerd, door routes door het bos af te fietsen. Een deel van de tijd is besteed door te posten op locaties met goed uitzicht over het Leenderbos en omgeving. Hierbij werden voortdurend de horizon en de lucht afgezocht op vliegende wespddieven en andere roofvogels. Werd er op een locatie niets gezien, dan werd er later nog een keer gepost. Wanneer er in een bosgebied wespddieven of andere roofvogels voorkomen, dan kun je namelijk na twee tot drie uur waarnemen in juli en augustus vrijwel zeker een exemplaar zien. De waarnemingen zijn steeds zo nauwkeurig mogelijk ingetekend op werkkaarten. In de periode 1 januari 2019 t/m 23 december 2019 zijn er totaal 84 veldbezoeken geweest. Hiervan zijn een groot deel korte bezoeken van 2-3 uur. De gebruikte methode is die van SOVON – BMP. Hieronder een overzicht van de criteria per roofvogelsoort. Ook is dankbaar gebruik gemaakt van de broedvogelinventarisatie gegevens van Martin Pennings (2019) van Molenheide, Zwartbroek en Galberg 2019. Tenslotte zijn een aantal waarnemingen van de website Waarneming.nl overgenomen.

Bijlage 1. Standaardafkorting en interpretatiecriteria per vogelsoort

V=Volwassen individu in broedbiotoop; P=Paar in broedbiotoop; T=Territoriumindicerend; N=Nestindicerend; Nt=Speciale nesttelling; H=Telling tijdens Hoogwater; S/Z=Alle bezoeken tellen (Standvogel) of Bezoeken tellen na aankomst (Zomervogel); 1, 2, 3=Bij hoeveel normbezoeken, hoeveel geldige waarnemingen minimaal per territorium vereist?; G=Totaal aantal waarnemingen per territorium vereist; D=Waarvan aantal vereist tussen datumgrenzen; Fusie=Fusieafstand in meters

	Verkorte notering	Geldige waarneming							Norm-bezoeken			minimaal vereist		Datumgrenzen	Fusie
		V	P	T	N	Nt	H	S/Z	1	2	3	G	D		
Zwarte Wouw	ZWW		X	X	X							3	2	20 april-15 juli	2000
Rode Wouw	RoW		X	X	X							3	2	1 april-15 juli	2000
Zeearend	ZeeA		X	X	X							3	2	1 februari-20 juni	2500
Stangenarend	StangA		X	X	X							3	2	15 mei-15 augustus	2000
Bruine Kiekendief	BrK		X									3	2	20 april-30 juni	1000
Bruine Kiekendief	BrK			X	X							3	2	20 april-30 juni	1000
Blauwe Kiekendief	BK		X	X	X							3	2	15 april-30 juni	1000
Grauwe Kiekendief	GK		X	X	X							3	2	1 mei-15 augustus	1000
Havik	Ha		X									3	2	1 februari-15 juli	1000
Havik	Ha			X	X							3	2	1 februari-15 juli	1000
Sperwer	Sp	X										3	2	1 april-15 juli	1000
Sperwer	Sp		X	X	X							3	2	1 maart-15 juli	500
Buizerd	Bui		X									3	2	1 februari-15 juli	1000
Buizerd	Bui			X	X							3	2	1 februari-15 juli	1000
Visarend	VisA		X	X	X							3	2	15 juni-15 juli	2000
Torenvalk	TV		X									3	2	1 maart-15 juli	500
Torenvalk	TV			X	X							3	2	1 maart-15 juli	500
Boornvalk	BV	X	X									3	2	1 mei-31 augustus	1000
Boornvalk	BV		X	X	X							3	2	1 mei-31 augustus	1000
Slechtvalk	SIV		X	X	X							3	2	1 februari-30 juni	2500

SOVON criteria (Handleiding SOVON broedvogelonderzoek BMP).

Kaart werkgebied Leenderbos, Grootte Heide, Soerendonks Goor en omgeving.

— = begrenzing werkgebied.

De meeste waarnemingen van roofvogels zijn verzameld door te wandelen of te fietsen en regelmatig 1-2 uur te posten op open locaties in het Leenderbos. Door regelmatig de horizon en de lucht met de verrekijker en/of telescoop af te scannen zijn heel veel waarnemingen verzameld. Hieronder een overzicht de bezoekdata. Vooral vanwege het ravenonderzoek in het Leenderbos, Valkenhorst en Grootte Heide zijn in 2019 meer veldbezoeken geweest, hieronder een overzicht van de 84 veldbezoeken.

Veldwerk:

2-1-2019 Wim Deeben, Jacques van Kessel.
9-1-2019 Jacques van Kessel.
11-1-2019 Chris Tönissen, Jacques van Kessel.
21-1-2019 Jacques van Kessel.
26-1-2019 Jacques van Kessel.
1-2-2019 Jacques van Kessel.
3-2-2019 Jacques van Kessel.
7-2-2019 Jacques van Kessel.
9-2-2019 Jacques van Kessel.
15-2-2019 Jacques van Kessel.
17-2-2019 Jacques van Kessel.
18-2-2019 Jacques van Kessel.
20-2-2019 Wim Deeben, Jacques van Kessel.
22-2-2019 Jacques van Kessel.
23-2-2019 Wim Deeben, Toos Deeben, Jacques van Kessel.
28-2-2019 Jacques van Kessel.
5-3-2019 Jacques van Kessel.
6-3-2019 Jacques van Kessel.
7-3-2019 Jacques van Kessel.
12-3-2019 Jacques van Kessel.
13-3-2019 Jacques van Kessel.
20-3-2019 Wim Deeben, Toos Deeben, Jacques van Kessel.
27-3-2019 Wim Deeben, Jacques van Kessel.
29-3-2019 Jacques van Kessel.
3-4-2019 Wim Deeben, Jacques van Kessel.
6-4-2019 Wim Deeben, Toos Deeben, Jacques van Kessel.
7-4-2019 Jacques van Kessel.
10-4-2019 Wim Deeben, Jacques van Kessel.
12-4-2019 Peter van Geneijgen, Jacques van Kessel.

Vervolg veldbezoeken 2019.

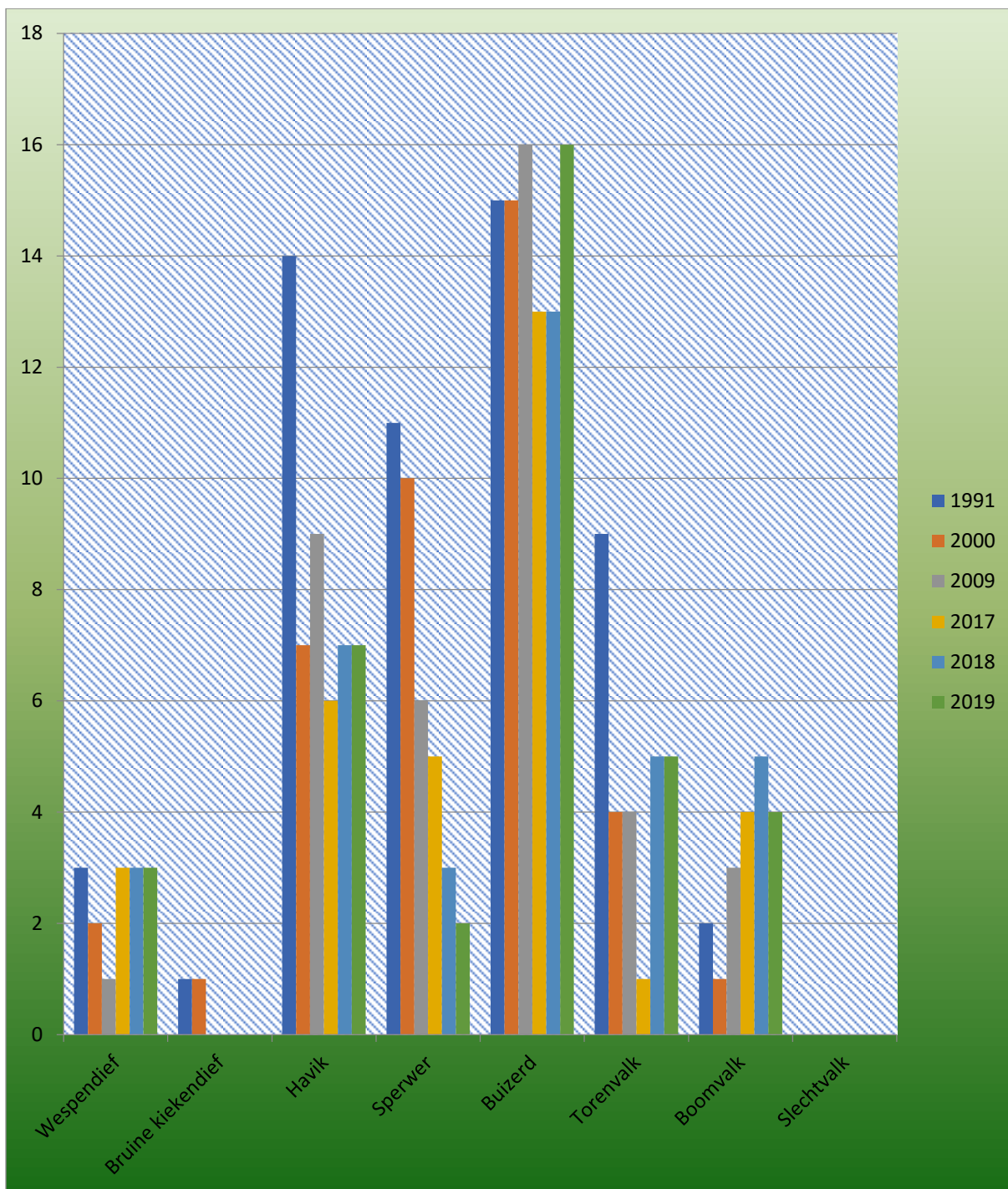
17-4-2019 Bep Janssen, Wim Deeben, Jacques van Kessel.
22-4-2019 Jacques van Kessel.
1-5-2019 Jacques van Kessel.
2-5-2019 Bep Janssen, Jacques van Kessel.
4-5-2019 Wim Deeben, Toos Deeben, Jacques van Kessel.
8-5-2019 Wim Deeben, Jacques van Kessel.
12-5-2019 Jacques van Kessel.
15-5-2019 Jacques van Kessel.
23-5-2019 Bep Janssen, Jacques van Kessel.
24-5-2019 Jacques van Kessel.
26-5-2019 Jacques van Kessel.
5-6-2019 Wim Deeben, Jacques van Kessel.
9-6-2019 Jacques van Kessel.
13-6-2019 Bep Janssen, Jacques van Kessel.
16-6-2019 Jacques van Kessel.
18-6-2019 Jacques van Kessel.
19-6-2019 Jules Andela, Wim Deeben, Jacques van Kessel.
23-6-2019 Jacques van Kessel.
24-6-2019 Jacques van Kessel.
2-7-2019 Jacques van Kessel.
3-7-2019 Wim Deeben, Jacques van Kessel.
14-7-2019 Jacques van Kessel.
21-7-2019 Jacques van Kessel.
22-7-2019 Jacques van Kessel.
25-7-2019 Jacques van Kessel.
27-7-2019 Bep Janssen, Wilma Meurs, Ellen van Beek, Jacques van Kessel e.a.
31-7-2019 Wim Deeben, Toos Deeben, Jacques van Kessel.
3-8-2019 Bep Janssen, Wim Deeben, Toos Deeben, Jacques van Kessel.
4-8-2019 Jacques van Kessel.
7-8-2019 Gerben Helmes, Wim Deeben, Jacques van Kessel.
10-8-2019 Bep Janssen, Wilma Meurs, Ellen van Beek, Annemiek van Dijk,
Helene Ottenheim, Connie Neutkens, Jacques van Kessel.
15-8-2019 Jacques van Kessel.
20-8-2019 Bep Janssen, Wilma Meurs, Jacques van Kessel.
22-8-2019 Wim Deeben, Toos Deeben, Jacques van Kessel.
24-8-2019 Jacques van Kessel.
27-8-2019 Bep Janssen, Wilma Meurs, Jacques van Kessel.
28-8-2019 Wim Deeben, Jacques van Kessel.

Vervolg veldbezoeken 2019.

30-8-2019 Jacques van Kessel.
4-9-2019 Wim Deeben, Jacques van Kessel.
25-9-2019 Jacques van Kessel.
2-10-2019 Wim Deeben, Toos Deeben, Jacques van Kessel.
9-10-2019 Jacques van Kessel.
17-10-2019 Wim Deeben, Toos Deeben, Jacques van Kessel.
23-10-2019 Wim Deeben, Toos Deeben, Jacques van Kessel.
27-10-2019 Wim Deeben, Toos Deeben, Jacques van Kessel.
29-10-2019 Bep Janssen, Wilma Meurs, Jacques van Kessel.
31-10-2019 Wim Deeben, Toos Deeben, Jacques van Kessel.
8-11-2019 Wim Deeben, Jacques van Kessel.
13-11-2019 Wim Deeben, Jacques van Kessel.
26-11-2019 Bep Janssen, Wilma Meurs, Jacques van Kessel.
27-11-2019 Wim Deeben, Jacques van Kessel.
1-12-2019 Jacques van Kessel.
4-12-2019 Wim Deeben, Jacques van Kessel.
18-12-2019 Wim Deeben, Jacques van Kessel.
23-12-2019 Jacques van Kessel.

3. Resultaten.

Resultaten broedvogelonderzoek Leenderbos – Groote Heide in 1991, 2000, 2009, 2017, 2018 en 2019.

(R.Bijlsma, 1992), 2000 (Deuzeman, 2000) en 2009 (P.Wouters & J.W.Vergeer, 2009), 2017 van Kessel,(2017), 2018 (van Kessel,(2018).

Wespendief (datumgrenzen 20 mei - 10 augustus).

Overzicht aantal losse waarnemingen binnen de datumgrenzen.

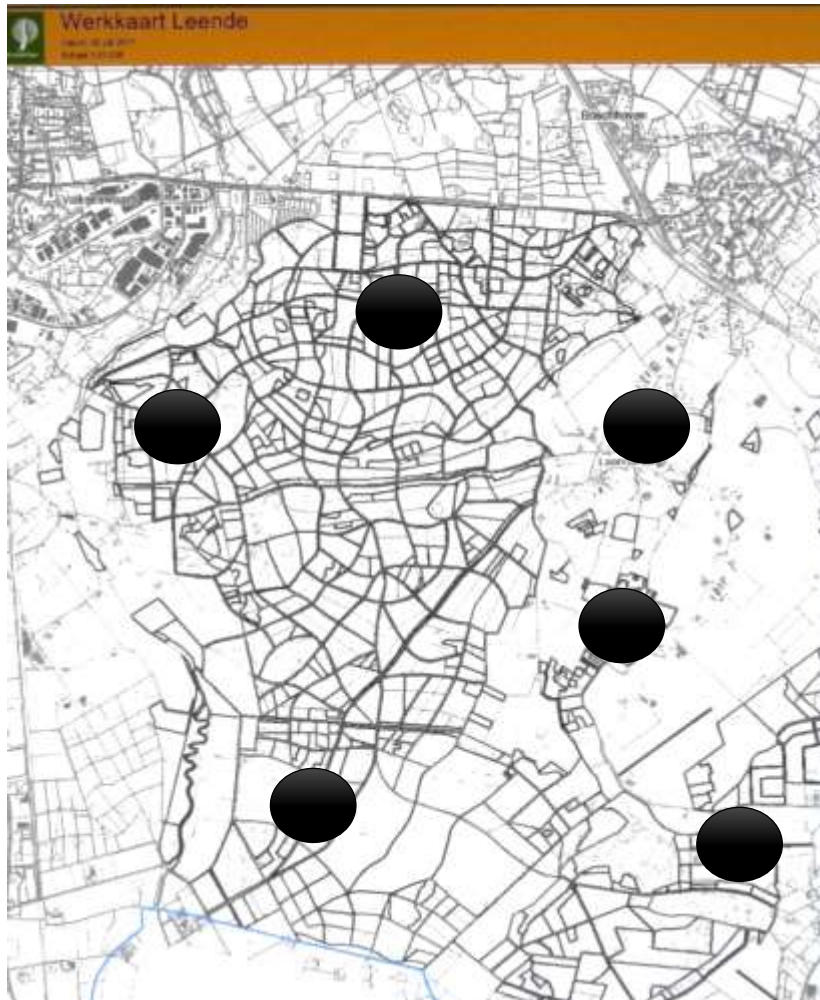
- = Wespief waarneming binnen de datumgrenzen.
- = Waarneming van een voedsel dragende Wespief.

Mannetje Wespandief Strijperheg - Soerendonks Goor in aug. 2019.

Foto: Toon van Kessel.

● = Vogeltelpost wespandief simultaantellingen.

Foto: Jacques van Kessel.

Mannetje Wespendif.

Vrouwtje Wespendif.

Foto's: Jacques van Kessel.

Wespendief.

Overzicht aantal Wespendief territoria. Binnen het werkgebied Leenderbos zijn totaal drie territoria vastgesteld. Bij twee territoria is een voedselvlucht gezien, dus was er sprake van twee nesten met jonge Wespendieven. Tijdens de vogeltrek tellingen in het najaar 2019 zijn hier weinig Wespendieven geteld, ondanks intensieve tellingen in augustus, september en oktober 2019 (W. Deeben en T. Deeben Vogeltelpost Patersgronden – Groote Heide, 2019).

 = Wespandief territoria.

 = Wespandief territoria buiten het werkgebied (Valkenhorst en Opperheide).

Vogelasiel Someren man Wespendief 8 augustus 2019.

Foto: Wim Deeben.

Jonge Wespendief.

Foto's: Jacques van Kessel.

Foto: Frits van Hout.

Mannetje Wespandief 21 juli 2019.

Foto: Frits van Hout.

Wespendief.

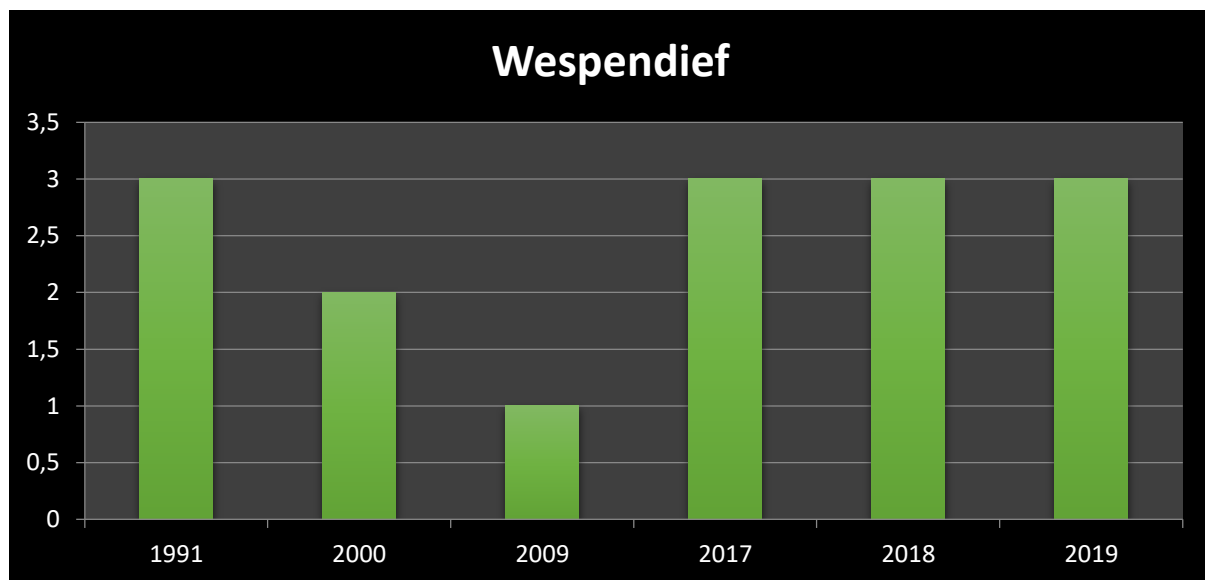
Broedvogel. Op zes verschillende plaatsen in en rond het Leenderbos zijn vogeltelposten bezet tijdens drie simultaantellingen in juli en augustus door leden van de Vogelwerkgroep de Kempen, Vogelwerkgroep IVN Valkenswaard, Vogelwerkgroep IVN Veldhoven - Vessem – Eindhoven en de Plattelandsvereniging Hei Heg & Hoogeind Leende.

Mannetje Wespendief 21 juli 2019.

Foto: Frits van Hout.

Aantal Wespendief territoria in 1991, 2000, 2009, 2017, 2018 en 2019.

(1991 (R.Bijlsma, 1992), 2000 (Deuzeman, 2000), 2009 (P.Wouters & J.W.Vergeer, 2009), 2017 (van Kessel, 2017), 2018 (van Kessel, 2018).

Zwarte wouw (datumgrenzen 20 april – 15 juli).

Niet-broedvogel. Wel-broedvogel in het noordelijke gelegen landgoed Valkenhorst – Spinsterberg, eigendom van Brabants Landschap, wat grenst aan het Leenderbos. In 2019 weer een succesvol broedgeval in dit gebied van Brabants Landschap, er zijn twee jongen uitgevlogen. Deze zwarte wouwen maken soms ook gebruik van het Leenderbos. Het is onbekend waar de jongen uitgevlogen zwarte wouwen van de afgelopen jaren verblijven?

Foto: Maarten-Jan van den Braak.

Foto: Jacques van Kessel.

Foto: Jacques van Kessel.

Foto: Jacques van Kessel.

Zwarte wouw (datumgrenzen 20 april – 15 juli).

In 2019 was er een succesvol broedgeval op landgoed Valkenhorst oost.
De.

- = waarneming van een Zwarte wouw buiten werkgebied Leenderbos.
- = Succesvol broedgeval in 2019.
- = Waarneming buiten de datumgrenzen.

Rode Wouw (datumgrenzen 1 april – 15 juli).

Niet-broedvogel. In 2018 totaal 16 waarnemingen en in 17 waarnemingen in 2019. Opvallend zijn vijf losse waarnemingen binnen de datumgrenzen, dus deze soort verdient extra aandacht in 2020. Op 20 april 1 ex. Valkenhorst (Martijn Damen). Op 21 april 1 ex. (Esther van Daal), Op 24 april 1 ex. SBB kijkscherm (Jac Sijkens), 24 mei 1 ex. Soerendonks Goor (Hans Vrolijk) en op 5 juni 2 ex. Hasselsvennen (Wim Deeben, Jacques van Kessel).

● = Waarneming binnen de datum grens.

● = Waarneming buiten de datum grens. Vogeltelpost Patersgronden en Waarneming.nl.

Foto: Jacques van Kessel.

Rode wouw.

Foto: Eric Wintermans.

Zeearend (datumgrenzen 1 februari – 20 juni).

Niet-broedvogel. Een voor de Kempen bijzonder zeldzame verschijning, in 2019 slechts een waarneming op 13 april 2019, binnen de datumgrenzen, op Valkenhorst 1ex. overvliegend zuid, gezien en gehoord door Maarten-Jan van den Braak.

 = Waarneming binnen de datumgrenzen.

Zeearend 13 april 2019.

Foto: Maarten-Jan van den Braak.

Zeearend op 13 april 2019.

Foto: Maarten-Jan van den Braak.

Bruine kiekendief (datumgrenzen 20 april – 30 juni).

Niet-broedvogel. Voormalig broedvogel (1991 en 2000) van het Soerendonks Goor – Strijper Heg. Twee losse waarnemingen op Valkenhorst binnen de datumgrenzen.

- = Waarneming buiten de datumgrenzen.
(Vogeltelpost Patersgronden W. Deeben, T. Deeben, 2018.) en Waarneming.nl.
- = Waarneming binnen de datumgrenzen.

Grauwe kiekendief.

Niet-broedvogel.

Slechts een waarneming van 27 september door Wim Deeben en Henk Munsters.

 = Waarneming buiten de datumgrenzen.

Blauwe kiekendief.

Niet-broedvogel. In 2018 alleen een aantal waarnemingen in het najaar.

 = Waarneming buiten de datumgrenzen.

(Vogeltelpost Patersgronden W. Deeben, T. Deeben, 2019.) en Waarneming.nl.

Blauwe kiekendief Leende 2009.

Foto: Robert Kastelijn.

Mannetje Blauwe kiekendief . Foto: Jules Andela.

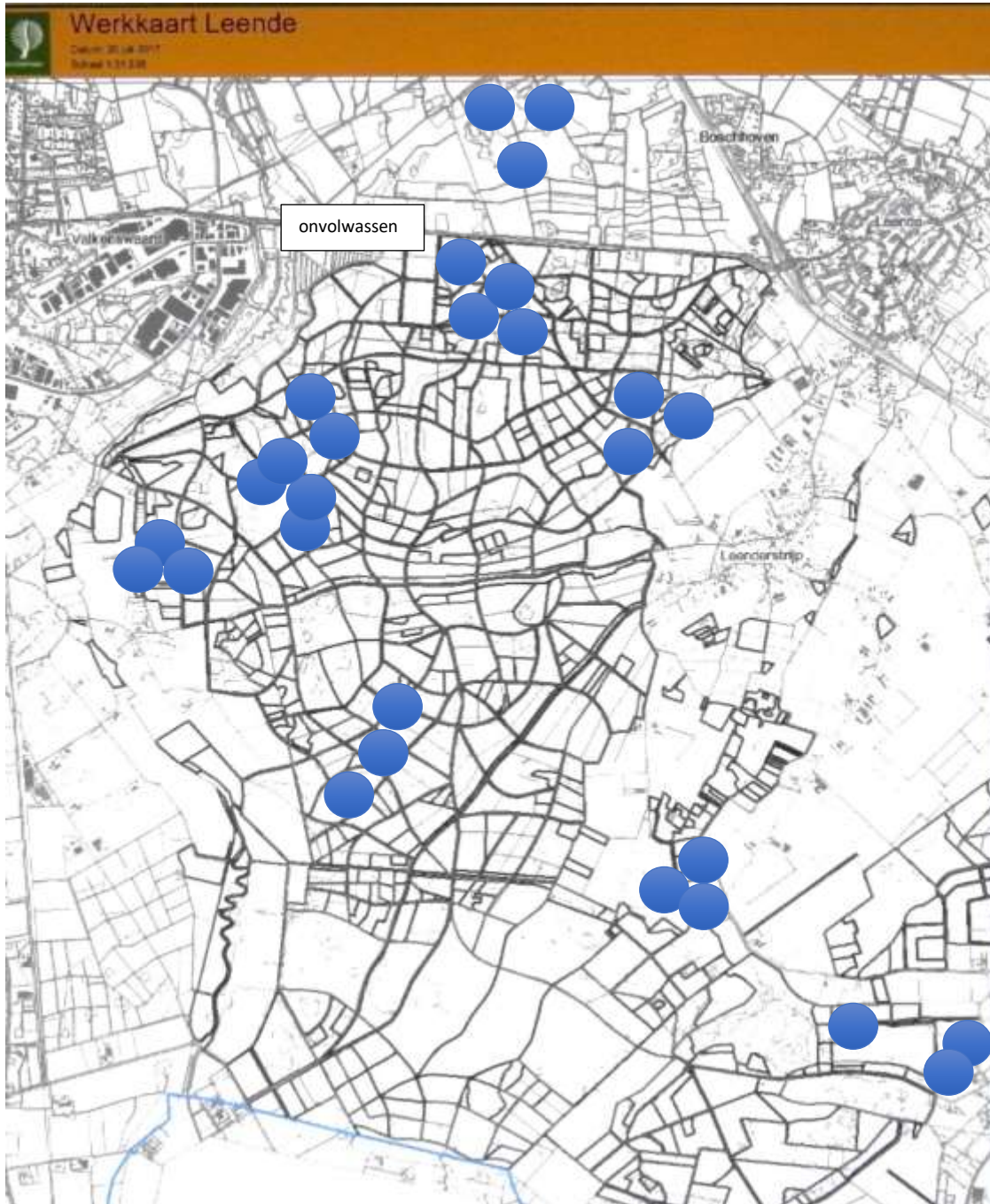
Mannetje Blauwe kiekendief .

Foto: Jules Andela.

Havik (datumgrenzen 1 febr. – 15 juli).

Broedvogel. Overzicht geldige waarnemingen binnen de datumgrenzen. Ook werden aanvullende SOVON BMP waarnemingen ontvangen van Martin Pennings (2019).

● = Geldige waarneming binnen de datumgrenzen.

Vrouwtje Havik.

Foto: Jacques van Kessel.

Leenderbos oost.

Foto's: Jacques van Kessel.

Havik.

Waarnemingen kekkerende Haviken in 2019.

Foto: Jacques van Kessel.

Foto: Jacques van Kessel.

Havik.

Overzicht aantal Havik territoria. Alleen aan de hand van losse waarnemingen en waarnemingen van kekkerende Haviken komt het totaal aantal op zeven territoria.

 = Havik territoria.

 = Havik territoria buiten het werkgebied (Valkenhorst).

Havik.

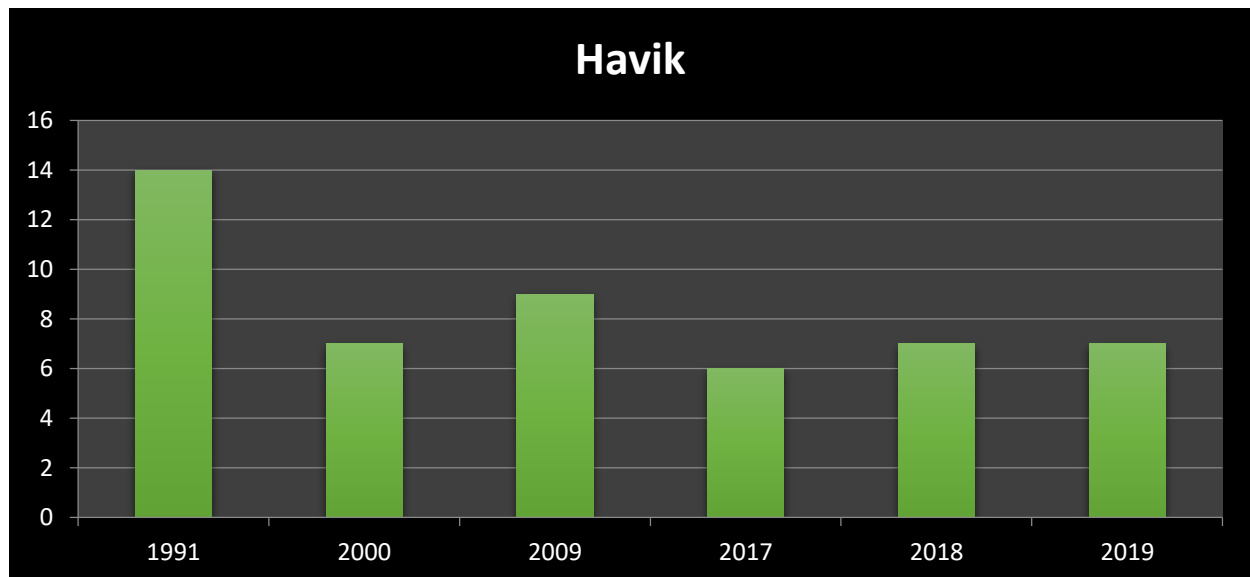
Hieronder een overzicht van de aantallen Havik territoria sinds 1991, waarin een opvallende afname is te zien. Deze afname van het aantal haviken is op meer plaatsen gevonden in Nederland en heeft vermoedelijk te maken met verminderd voedselaanbod in combinatie met landschappelijke veranderingen (vooral in de bossen) aldus Rob Bijlsma (pers. med.4 december 2017). Maar de crux zit hem in voedsel en leefgebied; beide zijn sterk veranderd de afgelopen decennia aldus Rob Bijlsma.

Vrouwetje Havik.

Foto: Jacques van Kessel.

Aantal Havik territoria in 1991, 2000, 2009, 2017, 2018 en 2019.

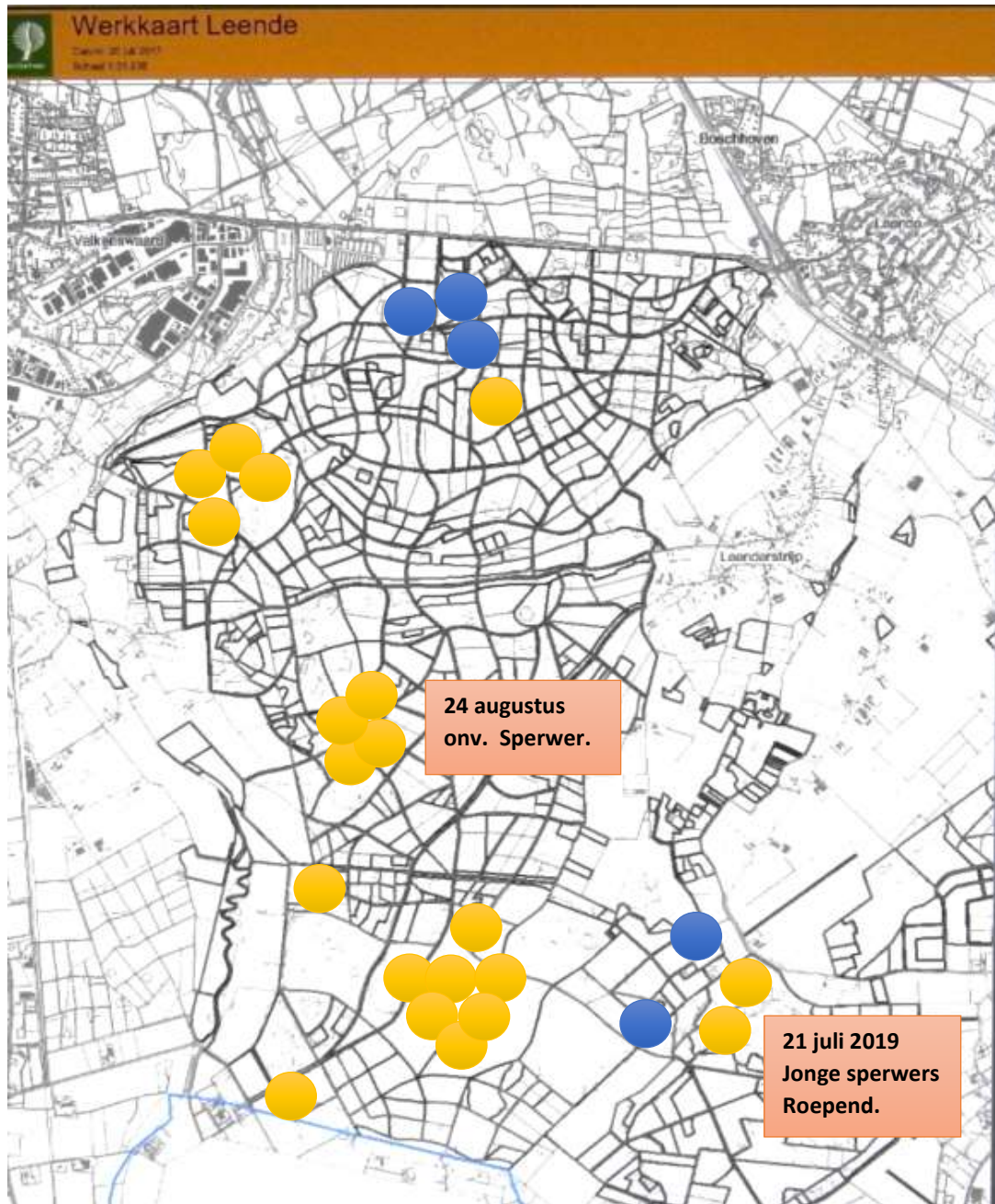

(1991 R.Bijlsma, 1992), 2000 (Deuzeman, 2000), 2009 (P.Wouters & J.W.Vergeer, 2009), 2017 (van Kessel, 2017), 2018 (van Kessel).

Sperwer (datumgrenzen 1 maart – 15 juli).

Broedvogel. Zowel in 2017, 2018 en 2019 opvallend weinig Sperwerparen in het Leenderbos vastgesteld. Dit zelfde beeld van heel weinig Sperwer paren zien we ook in het meer westelijk gelegen Dommeldal in 2018.

Overzicht aantal waarnemingen binnen de datumgrenzen.

- = Geldige waarneming binnen de datumgrenzen.
- = Waarneming buiten de datumgrenzen.

Sperwer.

Broedvogel.

Overzicht aantal Sperwer territoria.

 = Sperwer territoria.

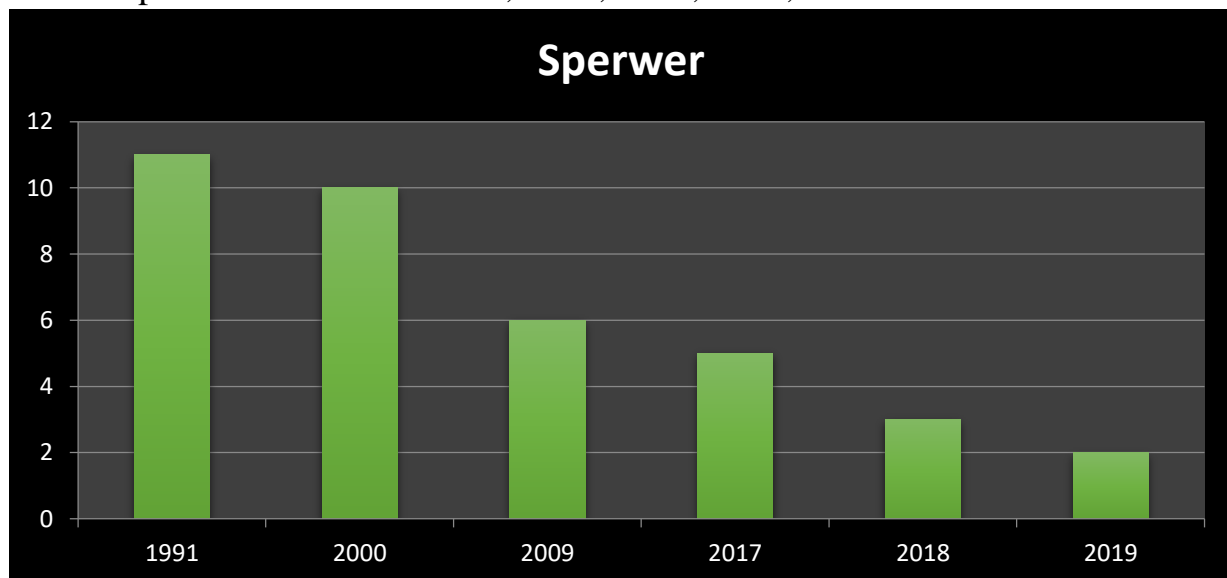
Sperwer.

Hieronder een overzicht van de aantallen territoria in 1991, 2000, 2009, 2017, 2018 en 2019 waarin een sterke achteruitgang te zien is. Deze afname van Sperwers gaat gelijk op met die van Haviken, en is ook interessant en elders in Nederland vastgesteld aldus Rob Bijlsma (pers. mededeling 4 december 2017). Er is duidelijk wat gaande in de bossen op de zandgronden, maar wat precies? Houtkap in ieder geval, verarmende vogelbevolking (ook in de omliggende landerijen, vooral van prooivogels) aldus Rob Bijlsma (pers. med. 4 december 2017).

Mannetje Sperwer 2016. Foto: Jacques van Kessel.

Aantal Sperwer territoria in 1991, 2000, 2009, 2017, 2018 en 2019.

(1991 R.Bijlsma, 1992), 2000 (Deuzeman, 2000) en 2009 (P.Wouters & J.W.Vergeer, 2009), 2017 (van Kessel, 2017) en 2018 (van Kessel, 2018).

Buizerd (datumgrenzen (1 febr. – 15 juli).

Broedvogel. In 2019 zijn totaal 16 territoria van de Buizerd vastgesteld. Overzicht aantal waarnemingen binnen de Ook werden aanvullende SOVON BMP waarnemingen ontvangen van Martin Pennings.

● = Geldige waarneming binnen de datumgrenzen.

Buizerd.

Overzicht aantal Buizerd territoria.

● = Buizerd territoria.

● = Buizerd territoria buiten het werkgebied (Valkenhorst).

Buizerd Laagveld zuid-west.

Foto: Wim Deeben.

Buizerd.

Foto: Jacques van Kessel.

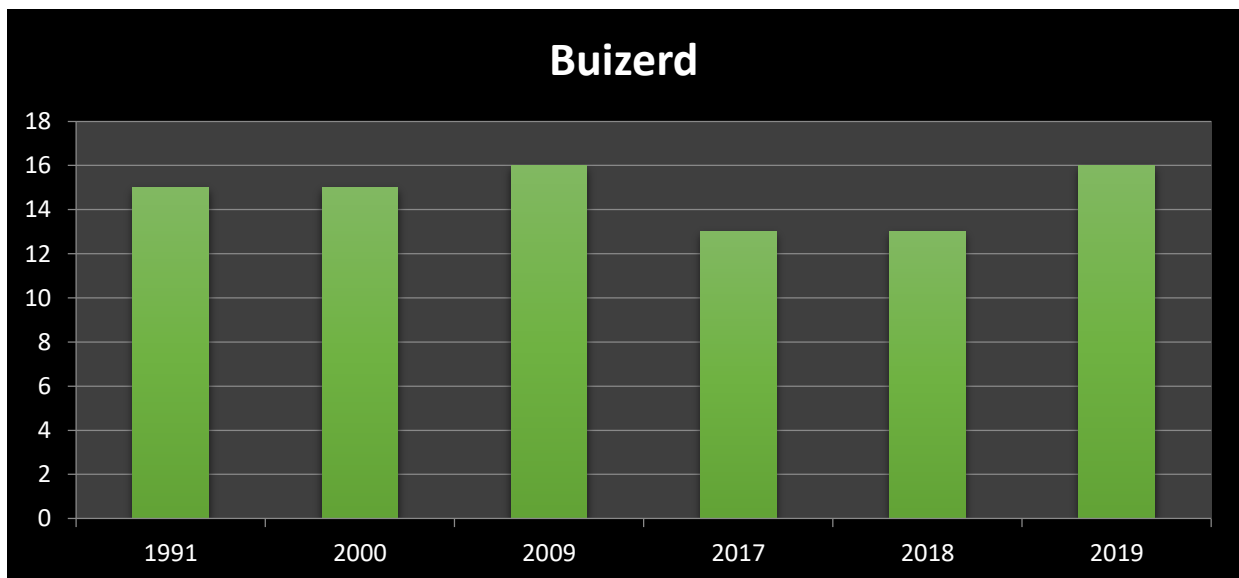

Buizerd Leenderbos noord-west.

Foto: Jacques van Kessel.

Aantal Buizerd territoria in 1991, 2000, 2009, 2017, 2018 en 2019.

(1991 R.Bijlsma, 1992), 2000 (Deuzeman, 2000) en 2009 (P.Wouters & J.W.Vergeer, 2009), 2017 (van Kessel, 2017) en 2018 (van Kessel, 2018).

Buizerd.

Tijdens de najaarstrek 2019 waren er in dit gebied enkele teldagen met veel Buizerds op de vogeltelpost Patersgronden – Groote Heide. Op 5 okt. 36 stuks, op 7 okt. 113 stuks, op 14 okt. 50 stuks, op 17 okt. 40 stuks, op 28 okt. 14 stuks, op 30 okt. 10 stuks, op 31 okt. 54 stuks op de Vogeltelpost Patersgronden – Groote Heide (W.Deeben, T.Deeben, 2019).

Foto: Jacques van Kessel.

Visarend.

Niet-broedvogel. Wordt vrijwel elk najaar gezien in en rond het Soerendonks Goor, Valkenhorst en de vogeltelpost Patersgronden – Groote Heide.

 = Waarneming buiten de datum grens.

(Vogeltelpost Patersgronden W. Deeben, T. Deeben, 2018.) en Waarneming.nl.

Torenvalk (datumgrenzen 1 maart – 15 juli).

Broedvogel. Overzicht aantal waarnemingen binnen- en buiten de datumgrenzen. Ook werden aanvullende SOVON BMP waarnemingen ontvangen van Martin Pennings.

- = Geldige waarneming binnen de datumgrenzen.
- = Waarneming buiten de datumgrenzen.

Foto: Jacques van Kessel.

Torenvalk.

Overzicht aantal Torenvalk territoria.

 = Torenvalk territoria.

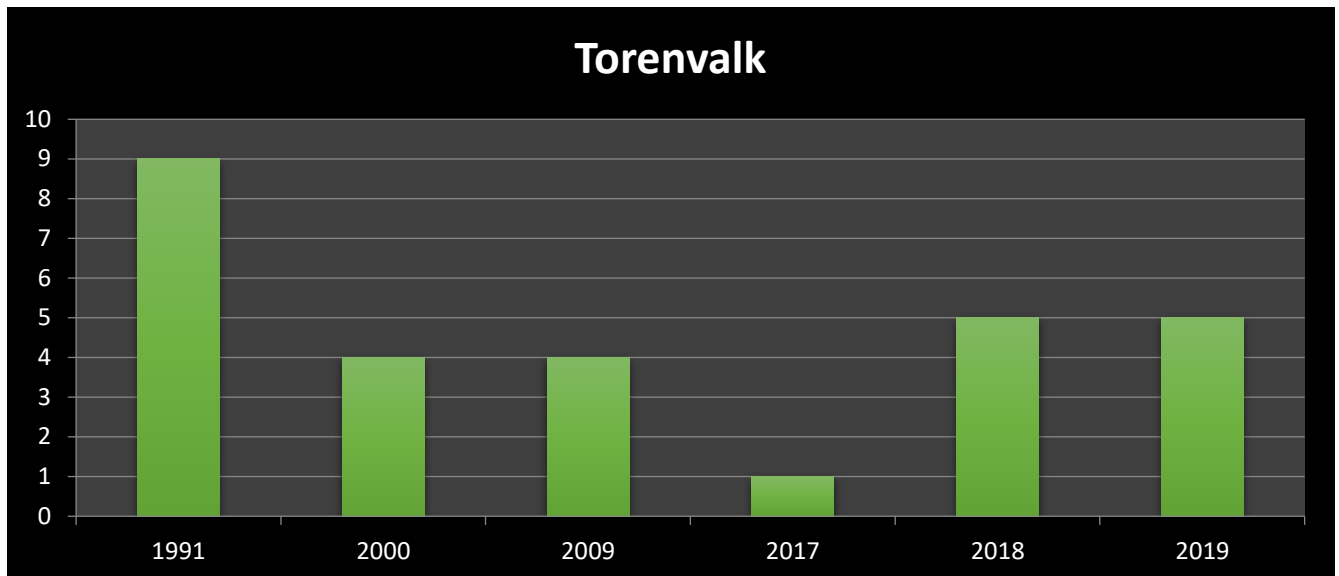
Torenvalk.

Er zijn in 2019 meer waarnemingen verzameld van Torenvalken binnen de datumgrenzen. In 2017 een dieptepunt met slechts een territorium, er zijn in 2019 vijf territoria vastgesteld.

Foto: Jacques van Kessel.

Aantal Torenvalk territoria in 1991, 2000, 2009, 2017, 2018 en 2019.

1991 (R.Bijlsma, 1992), 2000 (Deuzeman, 2000), 2009 (P.Wouters & J.W.Vergeer, 2009), 2017 (van Kessel, 2017), 2018 (van Kessel, 2018).

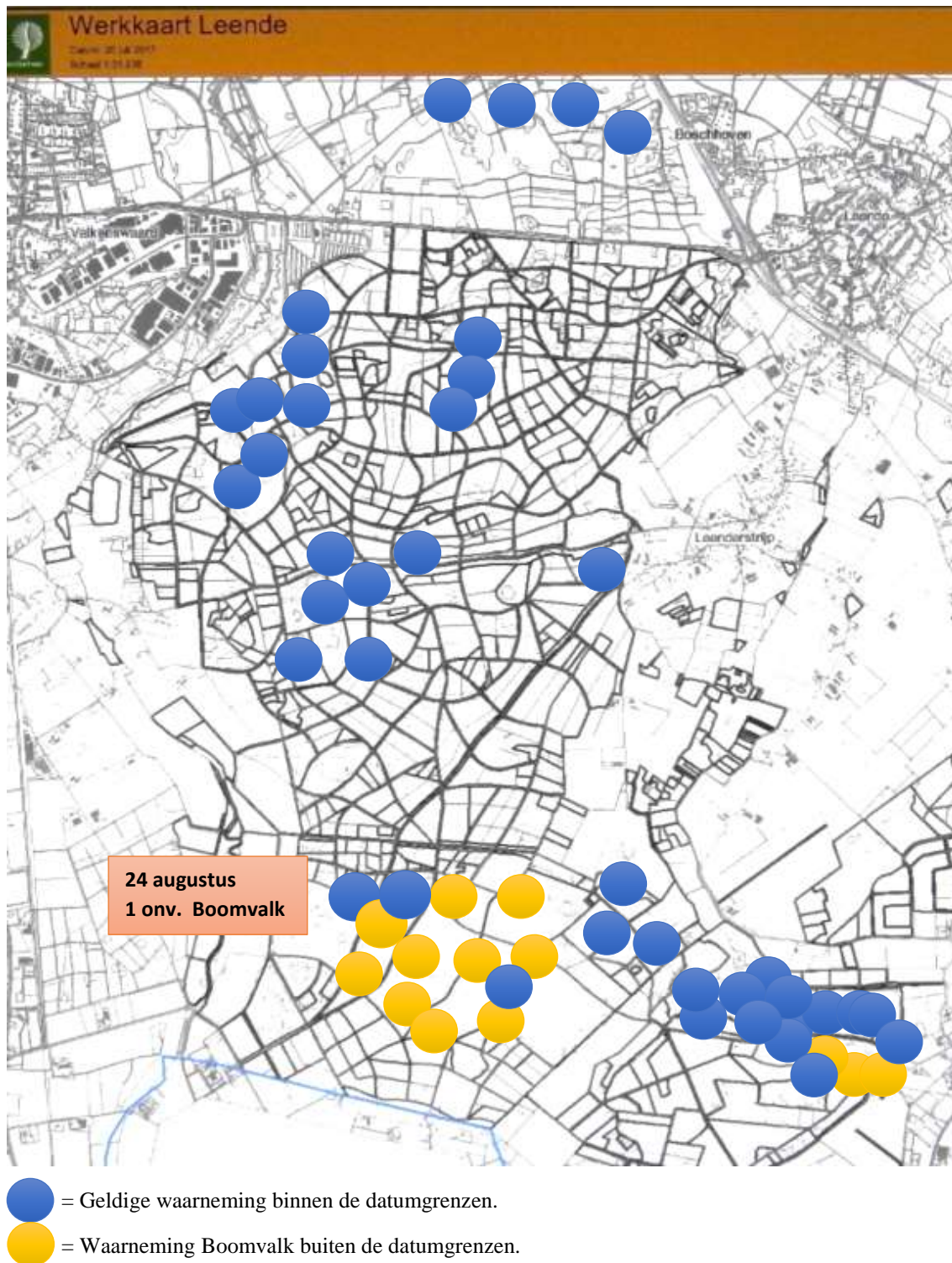

Foto's: Jacques van Kessel.

Boomvalk (datumgrenzen 1 mei – 31 augustus).

Broedvogel. Overzicht waarnemingen binnen de datumgrenzen. Ook werden aanvullende SOVON BMP waarnemingen ontvangen van Martin Pennings.

Boomvalk.

Foto: Toon van Kessel.

Boomvalk.

Overzicht aantal territoria.

 = Boomvalk territorium.

 = Boomvalk territorium buiten werkgebied Leenderbos (Valkenhorst).

Boomvalk.

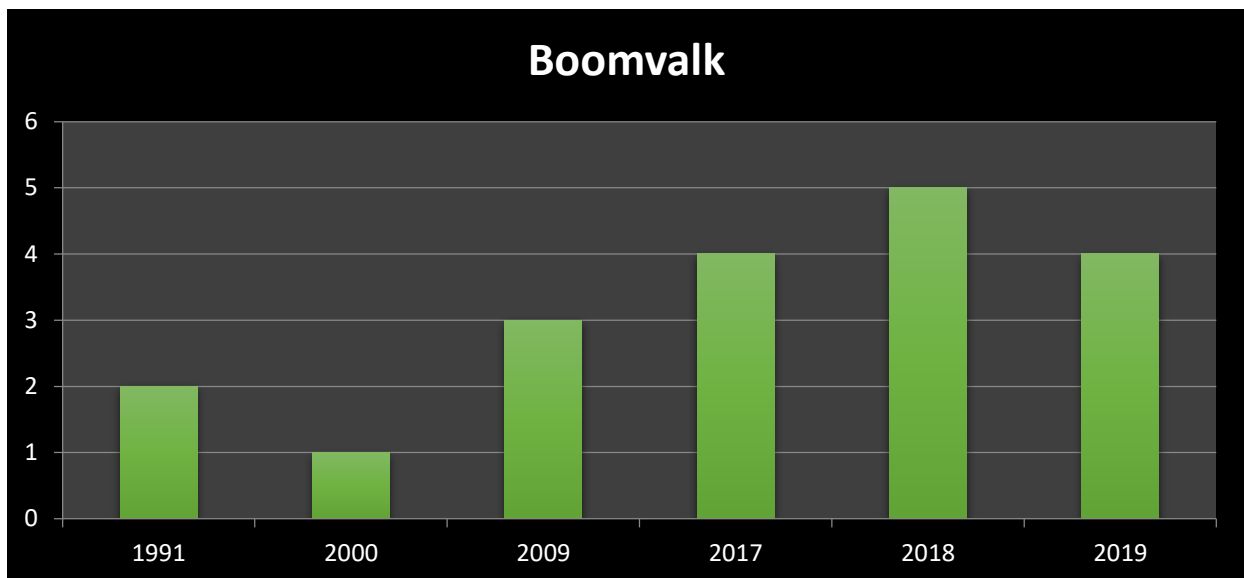
Broedvogel. Er zijn weer diverse waarnemingen verzameld, waarbij opvalt dat er vrijwel geen onvolwassen boomvalken zijn gezien. Het totaal aantal territoria was vijf in 2018 en vier territoria in 2019.

Boomvalk.

Foto: Toon van Kessel.

Aantal Boomvalk territoria in 1991, 2000, 2009, 2017, 2018 en 2019.

1991 (R. Bijlsma, 1992), 2000 (Deuzeman, 2000), 2009 (P. Wouters & J.W. Vergeer, 2009), 2017 (van Kessel, 2017), 2018 (van Kessel, 2018).

Laagveld west Leenderbos.

Foto: Jacques van Kessel.

Smelleken.

Niet-broedvogel.

 = Waarneming Smelleken buiten de datumgrenzen.

(Vogeltelpost Patersgronden – Groote Heide, W.Deeben, T.Deeben, 2019).

Slechtvalk (datumgrenzen 1 febr. – 30 juni).

Niet-broedvogel. Ook in 2019 hebben we net zoals in 2018 behoorlijk wat waarnemingen verzameld van Slechtvalken buiten de SOVON datumgrenzen in het gebied Leenderbos. Ook twee waarnemingen binnen de datumgrenzen. De Slechtvalk is dus ook voor 2020 opnieuw een bijzondere aandachtsoort binnen het onderzoek Leenderbos en Valkenhorst omdat Slechtvalken ook wel eens in boomnesten kunnen gaan broeden.

Slechtvalk Veldhoven.

Foto's: Jacques van Kessel.

Slechtvalk.

Overzicht waarnemingen binnen- en buiten de SOVON datumgrenzen (datumgrenzen 1 febr.– 30 juni). Opvallend is wel dat in Leenderbos - Goote Heide enkele waarnemingen zijn vastgesteld van Slechtvalken binnen de datumgrenzen in 2019 (datumgrenzen 1 febr. – 30 juni). Op 5 maart 1 stuks Groote Heide (Martin Pennings) en op 25 april 2 stuks Groote Heide (Robbert van Hiele).

Onvolwassen Slechtvalk.

Foto: Jacques van Kessel.

4. Literatuur.

Bijlsma, R.G., 1997. Handleiding veldonderzoek roofvogels. Vogelbescherming – Werkgroep Roofvogels Nederland. KNNV uitgeverij.

Bijlsma, R.G., 1992. De broedvogels van het Leenderbos en omgeving in 1991. SOVON-rapport 1992/01. SOVON, Beek-Ubbergen.

Deeben, W., & T. Deeben, 2019. Resultaten waarnemingen vogeltelpost Patersgronden – Groote Heide ten zuiden van het Leenderbos. Vogelwerkgroep de Kempen. Website Trektellen.nl.

Deuzeman S.B., 2000. Broedvogels van het Leenderbos in 2000. SOVON-inventarisatierapport 2000-21. SOVON-Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.

Kessel, J. van & P. van Happen, 2007. Herkenning van wespddieven, een korte handleiding voor het veldwerk. De Blauwe Klauwier 33 (2) 14-23.

Kessel, J. van & Wouters, P. 2008. Onderzoek naar wespddieven in de Kempen 2007. De Blauwe Klauwier 34 (1): 3-11.

Kessel, J. van & Wouters, P. 2009. Onderzoek naar wespddieven in de Kempen 2008. De Blauwe Klauwier 35 (1): 20-26.

Kessel, J. van, 2010. Onderzoek naar wespddieven in de Kempen. Nieuwsbrief V.W.G. de Kempen.

Kessel, J. van, 2012. Onderzoek naar wespddieven in de Kempen. Nieuwsbrief V.W.G. de Kempen.

Kessel, J. van, 2013. Onderzoek roofvogels in het beekdal van de Dommel, een eerste verkenning. Vogelwerkgroep de Kempen. Broedgevallen, zwervers, ringwerk en terugmeldingen in Veldhoven en enkele andere locaties in de provincie Noord-Brabant. Vogelwerkgroep de Kempen.

Kessel, J. van, 2017. Roofvogels in het Leenderbos, een eerste verkenning in 2017. Broedvogels en niet-broedvogels. Vogelwerkgroep de Kempen.

Kessel, J. van, 2018. Onderzoek naar wespddieven in het Leenderbos. Nieuwsbrieven. V.W.G. de Kempen.

Kessel, J. van, 2018. Roofvogels in het Leenderbos in 2018. Broedvogels en niet-broedvogels. Vogelwerkgroep de Kempen.

Kessel, J. van, 2019. Onderzoek naar wespddieven in het Leenderbos. Nieuwsbrieven 1, 2, 3. en 4. V.W.G. de Kempen.

Pennings, M., 2019. broedvogel SOVON inventarisatie 2019 van de Molenheide, Zwartbroek en Galberg (Leenderbos) 2019.

SOVON Vogelonderzoek Nederland, 2017. Handleiding SOVON broedvogelonderzoek. Handmatige registratie en interpretatie van BMP resultaten. Centraal Bureau voor de Statistiek en SOVON.

Staatsbosbeheer – Waterschap de Dommel, 2011. Leenderbos – Groote Heide Inrichtingsplan.

Wouters, P. & J.W. Vergeer, 2009. Broedvogels van Boswachterij Leende en omgeving in 2009. SOVON-inventarisatierapport 2009-23 in opdracht van Staatsbosbeheer Zuid. SOVON-Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.

Foto: Jacques van Kessel.

Bijlage 1. Informatie roofvogelonderzoek.

Informatie roofvogelonderzoek Leenderbos en omgeving.

Heb je interesse om mee te werken aan het roofvogelonderzoek Leenderbos, of wil je een keer meekijken tijdens de wespindief-tellingen, meld je dan aan? Heb je nog aanvullingen op dit rapport stuur deze dan naar Jacques van Kessel email j.kessel51@upcmail.nl

Informatie Vogelwerkgroep de Kempen.

Alle informatie over roofvogelonderzoeken en andere onderzoeken van Vogelwerkgroep De Kempen vindt u op de internetsite:

www.vwgdekempen.nl

Informatie Werkgroep Roofvogels Nederland.

De Werkgroep Roofvogels Nederland (WRN) is een landelijke werkgroep die in 1982 is opgericht om een einde te maken aan de vervolging van roofvogels. Het onderzoek naar roofvogels neemt binnen de beschermingsactiviteiten een steeds grotere plaats in. Kennis over levenswijze en broedbiologie bleek onontbeerlijk. Roofvogels hebben hun naam niet mee. "Roven" is een negatief begrip. Vroeger werd gedacht dat roofvogels een bedreiging vormden voor andere dieren. Het opeten van het ene dier door een ander, ook wel predatie genoemd, gebeurt echter uit lijfsbehoud en vormt slechts één van de vele sterfte-oorzaken. Door te jagen vervullen roofvogels een belangrijke (selectie) rol in de natuur. Alle roofvogels zijn sinds 1941 wettelijk beschermd. Toch hebben roofvogels het in Nederland plaatselijk zwaar te verduren. Jaarlijks worden er vele honderden opzettelijk gedood. Roofvogelvervolging gebeurt soms uit onwetendheid, maar meestal is er sprake van vermeend eigenbelang. Het wordt de dieren kwalijk genomen dat ze, naast muizen en insecten, ook jagen op konijnen, fazanten en duiven.

Website: www.werkgroeproofvogels.nl

Informatie Werkgroep Slechtvalk Nederland.

(is tegenwoordig onderdeel van de Werkgroep Roofvogels Nederland)

Website: www.werkgroepslechtvalknederland.nl